

בדיקת פוליגרף - קבילותה ומשקלה הראייתי

לבדיקות הפוליגרף שימושים שונים בתעשייה, במקומות עבודה, ברשויות הביטחון ברשויות האכיפה, ובבית המשפט. במאה שנות קיומה פותחה ושוכללה מכונת האמת - הפוליגרף, וגם כיום נמשכים המאמצים לשכלל את הבדיקות כך שתוצאותיהן יהיו אמינות ומדויקות. אם שאלתם את עצמכם מהו הפוליגרף, כיצד הוא עובד ומה משקלן הראייתי של בדיקות פוליגרף במשפט הפלילי והאזרחי, המאמר הבא נכתב במיוחד עבורכם.

הפיזיולוגיה של השקר

כידוע, קיים קשר הדוק בין הגוף והנפש, וכל מצב רוח, מועקה נפשית, תחושת דחק או רוחה מתבטאים בשינויים פיזיולוגיים הניתנים למדידה. כאשר אדם אומר דבר שקר הוא נכנס למתח המתבטא בשינוי במדדים פיזיולוגיים שונים כמו לחץ דם, דופק, מהירות ועומק הנשימה, מתח שרירים, הזעה, ועוד. בדיקת הפוליגרף מבוססת על פעולתה של מערכת העצבים האוטונומית שהיא חלק ממנגנון ההישרדות שלנו, ונכנסת לפעולה בשעת סכנה ומתח. המערכת האוטונומית מפעילה את המערכת הסימפתטית, אשר גורמת לאחד משלושה מצבי תגובה אופייניים: מצב בריחה - flight, מצב לחימה - fight, או מצב קפיאה - freeze. בבדיקת פוליגרף נמדדים שינויים במספר מדדים, ששקלולם מסייע לקבוע האם סביר להניח שהנבדק דובר שקר או אמת.

מכשיר הפוליגרף

מקור המונח פוליגרף הוא צירוף שתי מילים ביוונית: פולי- ריבוי, וגרף - רישום. בבדיקת פוליגרף נמדדים מספר מדדים ונרשמים בצורה גרפית. במהלך הבדיקה הבודק יכול לראות האם חלים שינויים במדדים השונים, ומכך להסיק על מצבו הפסיכו פיזיולוגי של הנבדק. במידה ועל פי הרישומים הנבדק נכנס לאחד משלושת דפוסי התגובה ההישרדותיים המכונים בקיצור FFF: לחימה, בריחה, או קיפאון, (fight, flight, freeze), ניתן להסיק שהנבדק משקר. לאורך השנים השתכללו מכשירי הפוליגרף, וכיום ניתן למדוד עד 14 פרמטרים שונים, כולל פרמטרים שמסייעים לבדוק לאתר ניסיונות של הנבדק לשבש את תוצאות הבדיקה.

קצת היסטוריה

מאז ומתמיד חיפשו בני האדם דרך לקבוע אם אדם דובר אמת או שקר, ובמהלך ההיסטוריה תרבויות שונות אימצו שיטות מקוריות, חלקן ניתן להסביר כיום מבחינה פיזיולוגית, לבירור הסוגיה. דוגמאות לשיטות כאלו הן העברת חרב לווהטת על לשונו של חשוד, אם נשמע צליל תסיסה או צריבה, סימן שהוא דובר אמת, אם לעומת זאת, החרב נדבקה ללשונו של החשוד, סימן שהוא דובר שקר. הסינים לעומת זאת, נהגו לתת לחשוד בשקר ללעוס אורז במטרה להופכו לעיסה. אם לא היה יכול להפוך את האורז לעיסה היה נחשב כדובר שקר. הבסיס הביולוגי לשני בדיקות אלו הוא העובדה שכשאדם דובר שקר, גופו אינו מייצר רוק ופיו ולשונו מתייבשים. את מכשיר הפוליגרף

הראשון פיתח בתחילת שנות העשרים של המאה הקודמת ג'ון אוגוסטוס לרסון, שוטר במשטרת ברקלי שהיה בעל דוקטורט לפיזיולוגיה. לרסון שילב שיטות לבדיקת לחץ דם שפיתח ויליאם מורטון מארסטון עם מדידות של הזעה, דופק ומוליכות של העור, ויצר מכשיר המספק מידע רב על תגובותיו של הנבחן. למרות המידע הרב שמכשיר הפוליגרף מספק לחוקרים, תוצאות הבדיקה עדיין אינן מעל לכל ספק, ומידת השפעתן נתונה לשיקול דעתו של השופט.

למה משמשת בדיקת פוליגרף

בדיקות פוליגרף משמשות למגוון מטרות החל מהיותן חלק מתהליך הערכת עובדים לפני קבלה לעבודה ובמהלך עבודתם, עבור דרך פתרון ויישוב סכסוכים בהסכמת שני הצדדים וכלה בתמיכה או החלשת ראיות במהלך משפט או חקירה פליליים. מבחינה משפטית ניתן להבדיל בין שני תחומים הקשורים לתפקידה ומשקלה הראיית של בדיקת הפוליגרף:

□ המשפט הפלילי - כאשר דובר במשפט פלילי, שופט רשאי לראות בבדיקת הפוליגרף כמחזקת או מחלישה את הראיות. לשופט שיקול דעת מלא בנוגע לקבלת הבדיקה או התעלמות ממנה, ובנוגע למידת השפעתה על פסק הדין.

□ המשפט האזרחי - במשפט האזרחי נוהגים לפעול על פי פסיקת בית המשפט העליון הידועה כ"הלכת ביאזי נגד לוי", בה נקבע כי במקרים בהם שני צדדים בסכסוך מסכימים להכריע את הסכסוך על פי תוצאות בדיקת הפוליגרף, על בית המשפט לכבד את החלטתם. כל זאת בתנאי ששני הצדדים נתנו את הסכמתם לביצוע הבדיקה ולקבלת תוצאותיה, וכי תוצאות הבדיקה הן חד משמעיות.

קבילותן של תוצאות הבדיקה

מהימנות בדיקת הפוליגרף תלויה רבות במיומנותו של הבוחן, אין די בכך שמשתמשים במכונה משוכללת, שכן יש לשאול את השאלות הנכונות בדרך הנכונה הן בתהליך ההכנה לביסוס המדדים האופייניים לנבדק, והן בבדיקה עצמה. יתירה מכך, יש לנהל את תהליך הבדיקה בסדר הראוי, אחרת תוצאותיה לא יהיו אמינות. משום כך, עד היום בדיקת הפוליגרף אינה מוכרת כראייה באופן אבסולוטי, וההחלטה נתונה לשיקול דעתו של השופט.

מהלך הבדיקה

כדי שתוצאות בדיקת פוליגרף יהיו מהימנות, עליהן להתבצע על ידי מומחה לפוליגרף, בסדר הבא:

□ **הכנה מראש** - לפני הבדיקה, מומחה הפוליגרף צריך לקבל חומר רקע על הנבדק, כדי שיוכל לנסח את השאלות המתאימות ולהתכונן כראוי לבדיקה.

□ **סביבה מתאימה** - על הבדיקה להתבצע בחדר שקט, אטום לרעשים במידת האפשר, כדי למנוע הפרעות

והסחות דעת שעלולות להשפיע על הנבדק.

- **שיחה מקדימה** - לפני שיתחיל בבדיקה, יקיים הבוחן שיחה עם הנבדק על מנת לאמוד את מצבו הנפשי והפיסי, ולוודא שהוא כשיר לעבור בבדיקת פוליגרף.
- **גרסת הנבדק** - כשמדובר בנבדק הנחשד בעבירה, המאבחן יבקש מהנבדק לפרט את גרסתו לאירועים, ואת הסיבה בשלה הגיע לבדיקה.
- **ניסוח שאלות** - המאבחן ינסח את השאלות בשפה שתהיה ברורה ומובנת לנבדק. על השאלות להיות שאלות שהתשובה עליהן היא כן או לא, אין לשאול שאלות שהנבדק מסרב לענות עליהן.
- **הבדיקה** - במהלך הבדיקה ישאל הבוחן את הנבדק את השאלות עליהן סוכם ויחזור על כל שאלה מספר פעמים תוך רישום תגובותיו הפיזיולוגיות של הנבדק. על השאלות להיות ברורות, קצרות ופשוטות ככל שניתן.
- **ניתוח תוצאות הבדיקה** - בתום הבדיקה, מומחה הפוליגרף ינתח את התגובות שנרשמו. חזרתן של תגובות מסוימות שוב ושוב במענה על שאלה מסוימת מעיד על כך שהנבדק דובר שקר.

מיומנותו של הבוחן

כדי שבדיקת פוליגרף תהיה מהימנה, על הבוחן להתאים את השאלות לרמתו ומצבו הפיזי, המנטאלי והנפשי של הנבדק. על הבודק לנטרל עד כמה שניתן תחושות של חרדה ולחץ שהנבדק חווה, ולדייק בניסוח השאלות. לדוגמא, מונח כמו בגידה יכול להתפרש על ידי אנשים שונים בדרכים שונות ולאופן הפירוש תהיה השפעה על תגובתו הפיזית של הנבדק. כמו כן, אנשים שנוטים לחרדה יכנסו ללחץ מעצם הבדיקה גם אם הם נקיים מכל אשם. כדי לנטרל תופעות אלו ואחרות, על הבודק להבין את מצבו הנפשי והפיזי של הנבדק ואת רמתו המנטאלית. יש לקחת בחשבון תרופות או סמים שהנבדק משתמש בהם, וכן קיומן של הפרעות נפשיות. ככל שהבוחן מיומן ומקצועי יותר, כך ידע להתאים את ניסוח השאלות לנבדק ולנטרל לחצים שאינם קשורים לבדיקה עצמה.

חובת בדיקה

בגופים ביטחוניים שונים בארץ נעשה שימוש בבדיקות פוליגרף הן למטרות קידום, והן לצורך בדיקות יושר חד פעמיות או תקופתיות. עבור מי שמשרתים בגופים אלו קיימת חובת בדיקה כחלק מהגדרת התפקיד. לעומת זאת כשמדובר באזרחים מן השורה לא ניתן לחייב אדם לעבור בבדיקת פוליגרף ללא הסכמתו.

שיתוף פעולה

כאמור, לא ניתן לחייב אזרח לעבור בבדיקת פוליגרף, אך במקרים רבים יתכן ויהיה זה לטובתו של אדם אם ישתף פעולה ויבצע את הבדיקה. ראשית, יתכן שהבדיקה תוכיח את אמיתות טענותיו ואת חפותו ושנית, סירוב לעבור

בדיקה עלול להתפרש כחשש מחשיפת טענותיו כשקריות. כך או כך, לא ניתן לבצע בדיקת פוליגרף אמינה ללא שיתוף פעולה מצידו של הנבדק.

אופציה לראייה

מכשירי הפוליגרף של ימינו הם משוכללים ומאפשרים רמת דיוק גבוהה בהרבה מזו של מכשירי הפוליגרף הראשון. יחד עם זאת, ככל שמכשירי הפוליגרף משוכללים, הבדיקה עדיין אינה אבסולוטית, ואינה מספקת תוצאה, אלא מסד נתונים אותו מנתח מומחה הפוליגרף בכדי לקבוע את אמינות הנבדק. חשוב לזכור כי בכדי להבטיח בדיקה אמינה יש להקפיד על פנייה למומחה פוליגרף מנוסה, שכן לממצאי הבדיקה אין משמעות ללא ניתוח מעמיק ומקצועי. בדיקת פוליגרף יכולה לסייע לאדם להוכיח את יושרו וחפותו ולכן יש מקרים בהם מומלץ לבצע אותה גם אם אינה יזומה על ידי הנבדק. למרות הרתיעה, יתכן שעמידה בבדיקת פוליגרף תסייע לחשוד להוכיח את חפותו, או לפחות לתמוך בטיעונים לחפות. כמו כן, סירוב לבצע את הבדיקה עלול להתפרש כפחד מפני חשיפת האמת, ולכן אם אדם מאמין בחפותו, הסכמה לבצע את הבדיקה ושיתוף פעולה עם מומחה הפוליגרף הם צעדים מומלצים. יחד עם זאת, יש לזכור כי כאשר מדובר במשפט פלילי, קבילותה של הבדיקה כראייה והשפעתה על פסק הדין נתונות לשיקול דעתו של השופט, ולכן בין אם תוצאות הבדיקה לטובתכם או לרעתכם, אין הכרח שיהוו ממצא מכריע בשיקול הדעת של השופט.

זומנתם לבדיקת פוליגרף? היוועצו תחילה בעורך דין

השימוש בפוליגרף בישראל לא מצריך רישוי מסודר וכל אחד רשאי להכריז על עצמו כמומחה לפוליגרף. יש אמנם כמה איגודים הפועלים בתחום והחברות בהם מותנית בקריטריונים מקצועיים. עם זאת, יש לזכור שהתחום אינו מוסדר בחוק ולכן עליכם לקבל הדרכה בכל מקרה שאתם נדרשים לבצע בדיקת פוליגרף.

על עורך הדין שלכם לוודא אם הדרישה בכלל מוצדקת או מהווה טריק מטעם החוקרים או כל גורם אחר להלחץ אתכם לשווא. בנוסף, עורך הדין יוכל להפנות אתכם למכון פוליגרף אמין ומקצועי ובכך למנוע מכם בזבוז כספים וזמן. לפעמים אנשים מתנדבים בעצמם לבצע בדיקת פוליגרף כדי להוכיח את חפותם, אך כאמור התוצאות אינן תמיד מדויקות ומשכך קיימת הסבירות שגם אם האדם אכן אומר אמת הוא ימצא עצמו דובר שקר בבדיקת הפוליגרף.

כמו כן, תוצאות בדיקת הפוליגרף יכולות לשמש כראיה קבילה במשפט אזרחי אך אינן משמשות כראיה קבילה במשפט הפלילי. עם זאת, אפשר להשתמש בנתונים בהליכים מסוימים גם במשפט הפלילי, למשל החלטה באם להאריך מעצר של חשוד או אם לאו.

מומלץ לקבל ייעוץ משפטי מקצועי ויסודי בכל הקשור לבדיקת פוליגרף כדי לצלוח את ההליך בדרך הטובה ביותר עבורכם. בכל מקרה בו אתם חשודים או נאשמים בעבירה פלילית, יש להיעזר בעו"ד פלילי מנוסה שידע כיצד לנווט בין האפשרויות השונות שהחוק מאפשר לו. ההליך הפלילי סבוך, מורכב ומאפשר טווח פעולה רחב. כמעט

כל אחד מהשלבים בהליך הפלילי יכול להוות שלב יציאה ממנו ולהיפך, מניעת יציאה ממנו. היוועצות בעורך דין הינה קריטית לאורך כל שלביו של ההליך הפלילי המתנהל נגדך. עורך הדין שייצג את האינטרסים שלך יוכל עוד משלביו הראשונים של ההליך לסכל את האפשרות שתואשם או תורשע בהאשמות שווא וכן במקרים מסוימים אף להביא לביטול ההליך הפלילי שנפתח נגדך. בכל מקרה של חשד בביצוע או מעורבות בעבירה פלילית, הצורך בייעוץ משפטי מקצועי הוא הכרחי. עורך הדין יוכל להקטין את כובד הראיות נגדך ולהביא לתוצאות המיטביות בתיק בכך שיסייע לך לגבש גרסה עקבית שעשויה להיות ההבדל בין הרשעה לזיכוי.

צוות עורכי הדין שלנו, ביניהם גם יוצאי הפרקליטויות השונות ורשויות האכיפה, פועל במקצועיות ומסירות על מנת ולהגן על זכויותיך. המשרד מונה צוות אנשים מוכשר וייחודי המתורגל בחשיבה "מחוץ לקופסה" למציאת פתרונות מקוריים ופועל תמיד למען לקוחותיו ללא מורא ובנאמנות, תוך לחימה עיקשת, רציפה ובלתי מתפשרת במנגנונים השונים עד לכיבוש היעד לשביעות רצון המטופל. במידה וזומנת לבדיקת פוליגרף, פנה ללא דיחוי להתייעצות עימנו בטלפון **052-6885006** או השאר פרטים ונשמח לסייע ולהציע לך מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדך. סודיות מלאה מובטחת.